

Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljurnal.uz>

Universal International Scientific Journal

e-ISSN: [3060-4540 \(online\)](https://doi.org/10.5281/zenodo.13757114)

Year: 2024 Issue: 1 Volume: 5

Published: 24.08.2024 <https://universaljurnal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR
CROSSREF (OAK BAZA)
ZENODO
OPEN AIRE
EUROPUB
RESEARCHGATE (OAK BAZA)
SJIF

Yusupova Feruza Murtazoxonovna

Qo'qon universiteti

Ta'lim muassasalarining

boshqaruvi yo'nalishi magistranti

Uzbekistan

TA'LIM MUASSASALARI RAHBARLARINING IJTIMOY-PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINING TARKIBIY QISMLARI

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim muassasalari rahbarlarining ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasining tarkibiy qismlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: rahbar, ta'lim muassasalari rahbarlarining ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasining tarkibiy qismlari, ijtimoiy kompetentlik, pedagogik kompetentlik, rivojlantiruvchi kompetentlik, organizatsion kompetentlik.

Abstract: This article describes the components of socio-pedagogical competence of heads of educational institutions.

Key words: components of social and pedagogical competence of leaders, educational institutions, social competence, pedagogical competence, developmental competence, organizational competence.

Аннотация: В данной статье рассмотрены компоненты социально-педагогической компетентности руководителей образовательных учреждений.

Ключевые слова: компоненты социально-педагогической компетентности руководителей образовательных учреждений, социальная компетентность, педагогическая компетентность, развивающая компетентность, организационная компетентность.

Language: Uzbek

Citation: Feruza. COMPONENTS OF SOCIAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS LEADERS. Universal International Scientific Journal, 56–61. Retrieved from <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1092>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13757114>

“Rahbar” degan nomga ega bo‘lgan har bir shaxs o‘z tashqi qiyofasi, madaniyat kiyinishi, talabchanligi, bilimi, tashkilotchiligi bilan atrofdagilarga hamisha ibrat namuna bo‘lmog‘i lozim. Biz yuqorida ta’kidlangan mulohazalardan kelib chiqib, bugungi maktabgacha va maktab ta’limida sohasida faoliyat olib borayotgan rahbarning kompetentligi yo‘nalishidagi ba’zi kamchiliklari haqida quyidagi holatlarni tahlil qilindi:

-maktablarda boshqaruv ishlarini talab darajada emasligi;

-fidoyilik, ijodkorlik, tashkilotchilik, kreativlikning yetishmasligi;

-huquqiy madaniyat va savodxonlikning pastligi;

-adolatlilik, halollik va insoflilikning yetishmasligi;

-ish jarayonida mahalliylik va urug‘ aymoqchilikning ustuvorligi;

-metodik birlashmalarga e’tibor bermaslik, tashabbuskorlik va tadbirkorlikning yo‘qligi;

-maktablarda jamoa ishlarini noto‘g‘ri taqsimlash va nazoratning pastligi; -kasbiy va ilmiy tajribaga ega emaslik[1].

Tadqiqotchi A.Nosirov rahbarlik menejmentida kompetentsiyani muhimligini ta’kidlab o‘z fikrlarini bildiring boshqarishda qo‘yidagi qobiliyat kompetentsiyalari:

1. Standart kompetentsiya ushbu ya’ni faoliyatga oid innovatsion vazifalarni belgilab olishi qobiliyatidir;

2. Asosiy kompetentsiya – ushbu faoliyatga oid innovatsion vazifalarni belgilash olish qobiliyati;

3. Yetarli kompetentsiya kasb faoliyatining yangi turlarini yarata olish qobiliyati;

4. Kasbiy kompetentsiya – pedagogika va psixologiyaga oid bilimlarga ega bo‘lish, o‘z ustida ishlash o‘quvchilarda motivatsiyani shakllantirishdan iborat, deb ta’kidlaydi[2].

“O‘qituvchi faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi hamda pedagogik takt va pedagogik etika” mavzusini yoritishda o‘qituvchi faoliyatida muomala madaniyatining o‘ziga xos turlari, muloqotni tashkil etishda umuminsoniy qadriyatlarning ustuvorligi, pedagogik muloqotning o‘ziga xos xususiyatlari va funksiyalari, pedagogik etikaning mohiyati va xususiyatlari hamda o‘qituvchi etikasida dilkashlik va pedagogik takt bo‘yicha bilimlar beradi. Bu bilimlar amaliy va seminar mashg‘ulotlari jarayonida mustahkamlanib boriladi. Mavzu yakunida talabaning bilimi testlar yoki boshqa topshiriqlar orqali tekshiriladi. Har bir modul bo‘yicha mavzular shu tarzda talabalarga yetkazilib, ularda shu fan bo‘yicha bilim va ko‘nikmalari shakllantirib, bo‘lajak o‘qituvchi xislatlari tarbiyalanadi,

pedagogik kompetentligi shakllantirib boradi[3].

Tashkilot rahbarining boshqaruv faoliyatining pedagogik vazifalarini muvaffaqiyatli hal qilishni ta'minlaydigan va quyidagilardan iborat bo'lgan pedagogik boshqaruv kompetensiyasi tarkibi:

- shaxsning jamiyatdagi muvaffaqiyati bilan bog'liq asosiy pedagogik boshqaruv kompetensiyalari;

- kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatni ta'minlaydigan asosiy pedagogik boshqaruv kompetensiyalari;

- kasbiy faoliyatning muvaffaqiyatini ta'minlaydigan maxsus pedagogik boshqaruv vakolatlari muayyan shartlar (muayyan tashkilotda);

Pedagogik boshqaruv kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonidagi bosqichlar ketma-ketligi hayotning turli bosqichlarida pedagogik boshqaruv kompetensiyasining ayrim tarkibiy qismlarini (asosiy, asosiy va maxsus pedagogik boshqaruv kompetensiyalarini) ustuvor shakllantirishning nozik (eng qulay) davrlarini hisobga olgan holda quriladi.

- umumiy ta'lim bosqichi - bu psixologik-pedagogik tsiklning qo'shimcha ixtisoslashtirilgan fanlarini o'zlashtirishda va maktabdan tashqari ta'lim faoliyati jarayonida shaxsning asosiy pedagogik boshqaruv

kompetensiyalarini ustuvor shakllantirish uchun sezgir davr, bu erda maktab o'quvchilari o'zlarini isbotlashlari mumkin. rollar. Shuningdek, tashkilotchilar, yordamchi o'qituvchilar va tarbiyachilar ham bo'ladi.[4]

Ta'lim muassasalari rahbarlarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish uchun biz taklif etayotgan psixologik-pedagogik texnologiya quyidagi usul va usullarni o'z ichiga oladi:

a) rivojlanish psixodiagnostikasi;

b) tashkiliy va ishbilarmonlik o'yinlari;

v) "keys-stadi" usuli yordamida ijtimoiy

va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish;

d) loyiha usuli;

e) treninglar;

f) matnlarga rahbarlik qilish usuli.[5]

Ijtimoiy-pedagogik kompetensiya ta'lim rahbarlarining o'z rollarining ijtimoiy va pedagogik jihatlarini samarali boshqarish qobiliyatini anglatadi. U ta'lim nazariyasi va amaliyoti haqidagi bilimlarni ta'lim sodir bo'ladigan ijtimoiy kontekstlarni tushunish bilan birlashtiradi. Bu kompetensiya inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratish, talabalarning turli ehtiyojlarini qondirish va kengroq hamjamiyat bilan muloqot qilish uchun juda muhimdir.

Ijtimoiy-pedagogik kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bu shaxslararo muloqot qobiliyatidir. Ta'lim muassasalarining

samarali rahbarlari g'oyalarni etkazish, faol tinglash va turli manfaatdor tomonlar, jumladan, o'qituvchilar, talabalar, ota-onalar va jamoatchilik vakillari bilan aloqa o'rnatishda mohir bo'lishi kerak. Kuchli muloqot qobiliyatlari hamkorlikni, nizolarni hal qilishni va ijobiy maktab madaniyatini yaratishni osonlashtiradi. Masalan, o'z qarashlarini ifoda eta oladigan va fikr-mulohazalarni rag'batlantiradigan rahbarlar ishonch va o'zaro hurmat muhitini yaratadilar.

Yana bir muhim komponent pedagogik tamoyillar va amaliyotlarni chuqur tushunishdir. Ta'lim muassasalari rahbarlari o'quv dasturlarini ishlab chiqish, o'qitish strategiyalari va baholash usullari bo'yicha har tomonlama bilimga ega bo'lishi kerak. Ushbu tajriba ularga o'qituvchilarga kasbiy rivojlanishida yordam berish va ta'lim amaliyotining zamonaviy pedagogik standartlarga mos kelishini ta'minlash imkonini beradi. Ta'limdagi etakchilik nafaqat o'qitish amaliyotini kuzatish va baholashni, balki konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim etishni va doimiy takomillashtirish madaniyatini rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi.

Madaniy kompetentsiya bugungi turli xil ta'lim landshaftida muhim ahamiyatga ega. Ta'lim muassasalari rahbarlari o'z talabalarini va xodimlarining turli xil madaniy kelib chiqishini tan olishlari va qadrlashlari kerak. Bu

xabardorlik rahbarlarga tenglik va ta'lim olish imkoniyatini targ'ib qiluvchi inklyuziv amaliyotlarni amalga oshirish imkonini beradi. Turli xillikni qadrlaydigan muhitni yaratish orqali ta'lim yetakchilari o'quvchilarning faolligi va yutuqlarini oshirishi mumkin. Bundan tashqari, madaniy jihatdan barkamol rahbarlar o'z institutlaridagi noxolislik va kamsitish masalalarini hal qilish uchun yaxshi jihozlangan.

Axloqiy mulohazalar ijtimoiy-pedagogik kompetentsiyaning ajralmas qismidir. Ta'lim muassasalari rahbarlari halollik, adolat va mas'uliyat kabi qadriyatlarni qo'llab-quvvatlagan holda murakkab axloqiy ikkilanishlardan qochishlari kerak. Axloqiy etakchilik talabalar va ta'lim hamjamiyatining farovonligini birinchi o'ringa qo'yadigan qarorlar qabul qilishni o'z ichiga oladi. Bu ijtimoiy adolatni himoya qilish, resurslarning adolatli taqsimlanishini ta'minlash va barcha ovozlarni eshitiladigan va hurmat qilinadigan muhitni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Axloqiy xulq-atvoriga o'rnak bo'lgan rahbarlar o'z xodimlari va talabalarida ishonch va sadoqatni uyg'otadi.

Ta'lim muassasalarining samarali rahbarlari jamoatchilik bilan hamkorlik qilish muhimligini tan oladilar.

Ota-onalar, mahalliy tashkilotlar va boshqa manfaatdor tomonlar bilan mustahkam

hamkorlik o‘rnatish talabalar uchun ta’lim tajribasini oshiradi. Rahbarlar jamoatchilik fikrini faol ravishda izlashlari, ularni qaror qabul qilish jarayonlariga jalb qilishlari va hamkorlik qilish uchun imkoniyatlar yaratishlari kerak. Ushbu hamkorlik nafaqat muassasaning qo‘llab-quvvatlash tarmog‘ini mustahkamlaydi, balki o‘quv dasturiga real tajriba va resurslarni integratsiyalash orqali ta’lim muhitini boyitadi.

Ta’lim muassasalari rahbarlarining ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasining tarkibiy qismlari ko‘p qirrali va o‘zaro bog‘liqdir. Shaxslararo muloqot qobiliyatlari, pedagogik bilimlar, madaniy kompetentlik, axloqiy yetakchilik va jamoatchilik bilan

aloqadorlik samarali ta’lim yetakchiligi uchun zarurdir. Ta’lim landshafti rivojlanishda davom etar ekan, ijtimoiy-pedagogik kompetensiyaga urg‘u berish zamonaviy ta’limning murakkabliklarini yo‘naltira oladigan rahbarlarni tayyorlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘ladi. Ushbu kompetensiyalarni rivojlantirish orqali ta’lim muassasalari rahbarlari o‘quvchilarning muvaffaqiyati va jamiyat farovonligini ta’minlaydigan inklyuziv, adolatli va qo‘llab-quvvatlovchi ta’lim muhitini yaratishi mumkin.

Ta’lim muassasalari rahbarlarida ijtimoiy-pedagogik kompetentlik (IPK) komponentlari quyidagi elementlarni o‘z ichiga oladi: (1-jadval).

1-jadval

Ta’lim muassasalari rahbarlarida ijtimoiy-pedagogik kompetentlik (IPK) komponentlari	
K1. Ijtimoiy kompetentlik:	K1.1 Muloqot va hamkorlik ko‘nikmalari: Rahbarning jamoa a‘zolari, o‘qituvchilar, ota-onalar va o‘quvchilar bilan samarali aloqa o‘rnatishi.
	K1.2 Madaniyatlararo kompetentlik: Turli madaniyatlar va ijtimoiy guruhlar bilan ishlash qobiliyati.
	K1.3 Etik va huquqiy savodxonlik: Etik qoidalarga rioya qilish va ta’limda huquqiy mas’uliyatni anglash.
K2. Pedagogik kompetentlik:	K2.1 O‘quv jarayonini tashkil qilish: Ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, o‘quv dasturlari va metodikalari ishlab chiqish.
	K2.2 Innovatsion yondashuvlar: Yangi pedagogik texnologiyalar va usullarni joriy etish.

	K2.3 Baholash va monitoring qilish: O‘quvchilar va o‘qituvchilarning natijalarini tahlil qilish va baholash.
K3. Rivojlantiruvchi kompetentlik:	K3.1 Professional rivojlanish: Ta’lim muassasasi rahbarining o‘z malakasini doimiy ravishda oshirib borishi.
	K3.2 Kreativ fikrlash: Muammolarni ijodiy hal qilish qobiliyati.
K4. Organizatsion kompetentlik:	K4.1 Resurslarni boshqarish: Ta’lim muassasasi moliyaviy, moddiy va inson resurslarini samarali boshqarish.
	K4.2 Strategik rejalashtirish: Uzoq muddatli va qisqa muddatli rejalarning tuzilishi va amalga oshirilishi.

1-jadval Ta’lim muassasalari rahbarlarida ijtimoiy-pedagogik kompetentlik (IPK) komponentlari.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak, bu komponentlar ta’lim muassasalari rahbarlarining ijtimoiy-pedagogik kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish uchun muhimdir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Kenjaboyev A.E. Pedagogik rahbarning kasbiy kompetentligi va pedagogik mahorati. Zamonaviy ta’lim jur. 2020 № 10. 83 bet.
2. Nosirov A. Rahbarning kasbiy kompetentligi va boshqaruv madaniyat ta’lim menejmenti jurnali. 2013 yil №6, 2 bet.
3. M.Ochilov. “Muallim qalb me’mori” Toshkent “O‘qituvchi” 2001 yil. 6. Musurmanova O. “Pedagogik texnologiyalar - ta’lim samaradorligi omili”. T.: Yoshlar nashriyot uyi. 2020 yil 56 bet.
4. Родиков, А. С. (2018). Становление и развитие педагогической компетентности руководителя образовательной организации в системе непрерывного образования (Doctoral dissertation, -СПб.: РГПУ им. АИ Герцена, 2018.-42 с).
5. Сторожева, О. И. (2010). Развитие профессиональной компетенции руководителя образовательного учреждения. Образование и наука, (6), 12-22.